

Smedegade og Søndergade

– med fotografierne i Ringkøbings stille sidegader

Af Christian Ringskou

Nu gik det ellers lige så godt: Én gade med gamle og knap så gamle fotografier pr. årgang af *opdatering*. Først hovedgaden Algade, så Torvet, dernæst byens gader i sildebenssystem en for en. Og selvom Ringkøbing er en lille by, var det noget, vi kunne blive ved med i mange år. Vi startede i 2014, og der er til nogle år endnu. Men nu er vi nået til Smedegade (Øster Strand Meldgade på det gamle kort), og her går det galt. De gamle fotografier har næsten ikke været her, og der skal graves dybt i Ringkøbing-Skjern Museums samlinger for bare at finde en håndfuld fotos. Vi vil imidlertid ikke undvære fotovandringen, så vi udvider da bare og tager den lige så beskedne Søndergade med. Den er heller ikke fotograferet ret meget, men dog lidt mere, og når vi tager dem begge, er der nok til endnu en etape i vores *tour de Ringkøbing*. Til næste år kan vi fortsætte med mere prominente strøg, og så skal der nok være masser af fotos på lager.

Det er slet ikke så mærkeligt, at de små gader syd for Algade blev fotograferet mindre end så mange andre. Når alt kom til alt, tog fotografierne billeder for at tjene penge. Billederne blev brugt som forlæg for postkort, og postkortene skulle vise byens bedre strøg. Et stykke ind i 1900-tallet blandede amatørfotografierne sig med de professionelle. Men foto var en dyr hobby. Den tog ikke sit udgangspunkt her. I Smedegade og Søndergade boede byens småkårsfolk i små lejligheder. De fleste mænd var

håndværkere, men i beskeden skala. Kvinderne arbejdede også. De var syersker, eller de vaskede og gjorde rent for bedre stillede familier i Algade og på Torvet. Andre steder havde man svende, kommisser, lærlinge og tjenestepiger boende som medlemmer af husstandene. Sådan var det ikke her. Familierne var små, ganske som i dag blot forældre og børn, men dengang ikke fordi det var den dominerende kultur, snarere fordi penge- og pladsforhold gjorde det nødvendigt.¹

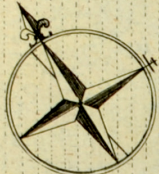
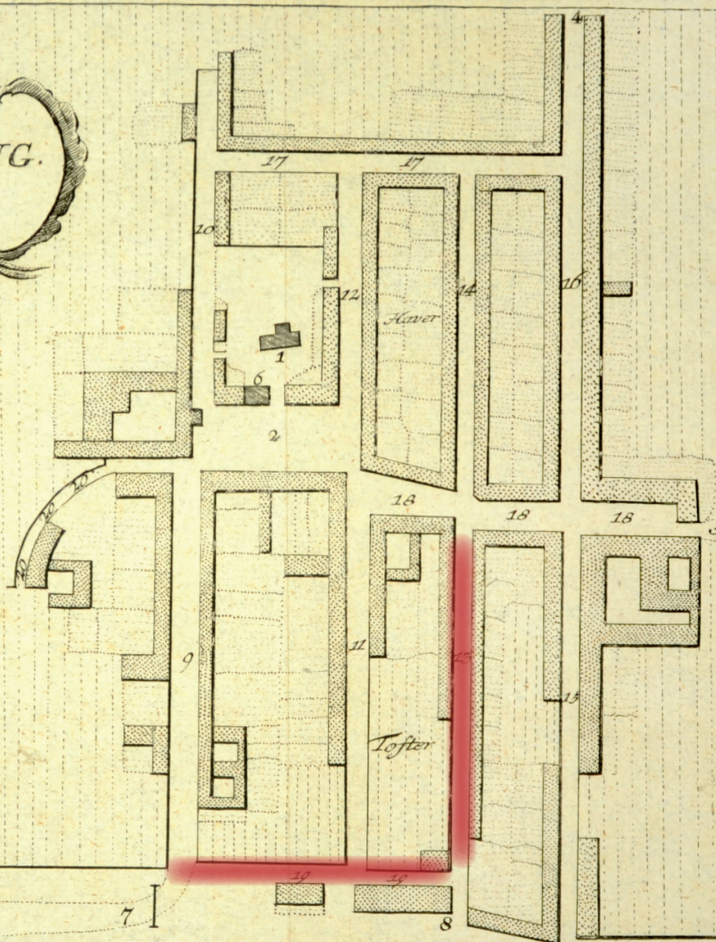
Heldigvis havde flere af Ringkøbings fotografier dog også ambitioner om at dokumentere byens liv og kultur. Det gælder byens flittigste fotograf, Andreas Beiter, uden hvem, den lokale historie ville være væsentligt fattigere. Det gælder Hugo Matthiessen, der fotograferede Ringkøbing (og en lang række andre gamle købstæder) som museumsinspektør på dokumentationsrejse. De originale glaspladenegativer fra hans besøg i september 1918 findes i Nationalmuseets arkiv, men der blev sendt fremkaldelser både til Ringkøbing Museum og til købstadskommunen (begge serier findes nu i Ringkøbing-Skjern Museum). Og så gælder det fotografen Jørgen Borg, der fra starten af 1980'erne og mere end tyve år frem var ansat på Ringkøbing Museum. Samlinger og bilagsarkiver bugner af Jørgen Borg-billeder, og i år møder vi ham blandt andet på hans allerførste fotoopgave: Dokumentation af byens beskedne baggårds-miljøer som de endnu kunne fotograferes i foråret 1981.

RINGKJØBING.

1. Kirken.
2. Torvet.
3. Fjorden.
4. Nørre Port.
5. Bije Forten.
6. Raudhuset.
7. Bønnen.
8. Toldboden.
9. Wester Strandgaden.
10. Wester Gaden.
11. Wester Strand Mellegade.
12. Wester Mellegaden.
13. Oster Strand Mellegade.
14. Oster Mellegaden.
15. Oster Strand Gaden.
16. Oster Gaden.
17. Nørre Gaden.
18. Stor Udel Gaden.
19. Sjæder Gaden.
20. Holmens Gade.

Kiær

Eng-Torv



Bisk. PL. uet. 5 ved Sids Porten del.

3

8

Åraa 16. 1767

RSM10593F2

Postkort, Stenders Forlag

Vi drejer mod syd fra Algade engang midt i 1900-tallet, hvor funkulende belysning og et blødt snetæppe sætter os i lige præcis den stemning, hvor vi har lyst til at bruge en masse penge på julegaver. Bygningen på hjørnet af Smedegade, hvor elinstallatør Meinertz Olesen reklamerer med varme og lys – noget vi godt kan have brug for på sådan en decemberdag – er købmand Christen Skikkilds gård fra 1860'erne, som er væk i dag. Skikkild skrev erindringer, og det er hårrejsende læsning. Han rev en flere hundrede år gammel bindingsværksgård i flere stokværk ned for at få plads til sin nybygning.² Her er lidt til fantasien at arbejde med. Tænk hvis Ringkøbing havde fået lov at beholde sådan et hus på hjørnet af Algade og Smedegade.



RIM5775F1

Postkort

De flittigste læsere at *opdatering* vil måske huske, at vi i 2018-udgaven af denne fotovandring tog afsked med Grønnegade sammen med Ringkøbing-originalen P. Hus. Hus boede, ifølge en gammel beskrift på dette kolorede postkort, i Smedegade. Videre læser man godt nok, at han levede af kaffegrums i 25 år, men alligevel blev 94 år gammel, så det er ikke sikkert, vi skal fæste lid til alt, hvad vi læser her. Navnet P. Hus er i forbindelse med skrivningen af disse linjer eftersøgt i Ringkøbings folketællinger i 1901 og 1921. Forgæves. Det er således ikke med den allerstørste overbevisning, vi meddeler, at det pittoreske baggårdsmiljø her er Smedegade.

RIM5425F7

Foto: Andreas Beiter

Vi har allerede bevæget os gennem det meste af Smedegade og vender os nu om i krydset med Søndergade, hvor vi kigger mod nord. Her får vi et billede af den lille provinsbys sidegader på godt og ondt. Der står vand i åbne rendestene, som skal forceres over gangbræt. Et par skrutryggede hunde snuser rundt i mudderet i krydsets nordvesthjørne. Men vi konstaterer, at gaden er brolagt. Noget beboerne i tidens nye byer som Skjern, Tarm eller Videbæk længe kun kunne drømme om. Og vi træffer en ung herre i et fint sæt tøj med hvid flip og bowlerhat. Mon det er husets lejer i folketællingen 1901, den 32-årige fisker Henning Henningsen, hvis hustru Maren arbejder på tobaksfabrikken? Nok ikke.



RIM5436F26

Foto: Jørgen Borg

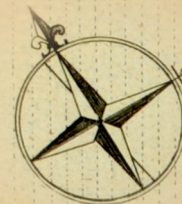
Hvis man ikke lige ved det, er det ikke til at se, at vi står det samme sted en menneskealder senere. Bebyggelsen er ny, og den er tættere, hjattænder har afløst gangbræt, og vi må nok regne med, at hunde nu skal føres i snor. Og dermed er vi allerede færdige med Smedegade.

RIM1346F22.

Foto: Hugo Matthiessen

Vi tager Søndergade fra krydset med Øster Strandgade, hvor vi begynder med den vestlige længe af det ofte fotograferede hus på hjørnet. Det vender vi sikkert tilbage til om et par år, når vi når til denne Ringkøbings måske mest stemningsfulde gade.

Hos agent Andreas Nielsen reklamerer det øverste af emaljeskiltene for Det Forenede DampskibsSelskab DFDS, mens det nederste bærer teksten "ASSURANCESELSKABET BALTICA AGERNTUR". Her er altså lidt for ethvert temperament: De eventyrlystne kan købe billet til damperen, de forsigtige kan få en forsikring.



RIM1346F11

Foto: Hugo Matthiessen

Hugo Matthiessen går nogle skridt frem og stiller kameraet op igen. Nu er vi tilbage i krydset med Smedegade, men denne gang med kig mod vest videre ind i Søndergade. Læg mærke til taget på huset fra før. Det er ikke længere bare understrøget. Det er totalt under- over- og gennemmuret. Sådan kunne det se ud, dengang mandetimer var billige og materialer dyre. I dag er det omvendt, og ingen vil hyre en murer til at lappe videre på et gammelt tag.

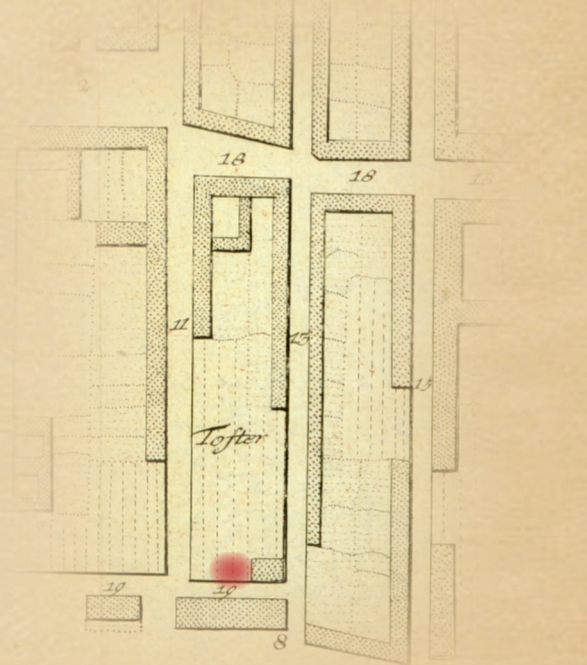
RIM5574F12-3
Foto: Jørgen Borg

Ringkøbings industrihistorie begynder med tobak, og den begynder lige her. I 1787 startede købmændene Jens Harpøth, Bertel Kolby, Peder Tang, Christen Strandbygaard, Jens Croner og Jens Bjerg Rindums enke Anne Cathrine i fællesskab en tobaksfabrik, hvor otte medarbejdere hvert år forarbejdede 22,5 tons skråtobak. Det blev en stor succes, og gennem hele 1800-tallet var "Ringkøbing Nr. 4" den foretrukne skrål langs Vestkysten. Men købmændene havde svært ved at deles om produktionen, og den fælles fabrik blev afløst af flere nye i de enkelte købmandsgårde.³ I dag står denne længe fra fabrikken tilbage som det sidste minde om Ringkøbings første industri. Billedet er taget i 1986.



RIM5472F5
Foto: Jørgen Borg

Og så er det tid til en tur ind i baggården bag Søndergade 7-9 med Jørgen Borg en majdag i 1981. Ældre mand med blød hat, tøfler og PUCH MAXI med sidespejl bag fritstående skraldespand under eternittage. Evigt ejes kun det tabte.



RIM5472F1

Foto: Anders Grimstrup

Ud på gaden igen og et kig videre frem mod Grønnegadekrydset, hvor vi får en fin købstadsidyl med både et pudset hus og et hus i blankmur – karakteristisk for den sydlige del af det gamle Ringkøbing. Det bageste hus på hjørnet af Grønnegade er pillet ned og bygget op fra grunden for nogle årtier siden. Læs mere og se det fra facaden i *opdatering 2018*.



RIM5795F26

Foto: Ukendt

Samme motiv men i eternittagene og de store termovinduers tid. Sidenhen kom der fokus på gamle bymiljøers bevaringsværdier. Heldigvis. Gå selv forbi og oplev forskellen.

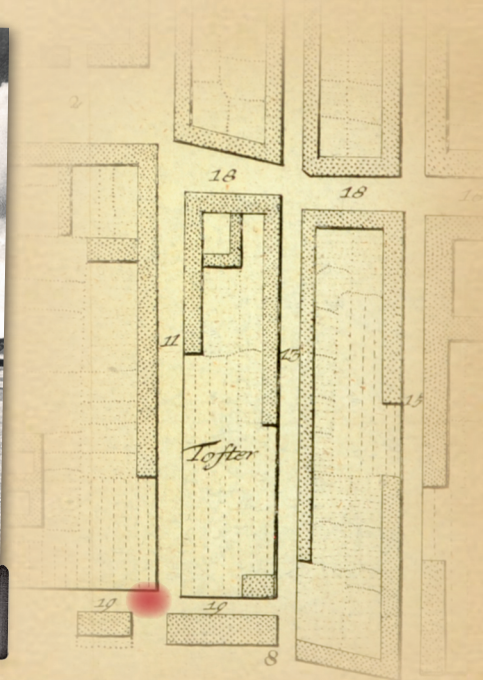


RIM5436F25

Foto: Jørgen Borg

Så er vi ved vejs ende for i år. Vi står der, hvor Søndergade slår sit lille zigzag i krydset med Grønnegade før den fortsætter mod Vester Strandgade og den gamle toldbod.

Engang var der en idyllisk købstadsgård her. Senere dette værkstedsmiljø, men nu er det hele forandret en gang til. I 2003 blev der bygget boliger og butikker. Ved den lejlighed foretog Ringkøbing Museum en arkæologisk undersøgelse, der gav flere oplysninger om det gamle Ringkøbing. Det stod klart, at dette område foran stranden var en åben plads uden bebyggelse i middelalderen. Men søgegrøfterne var ikke tomme. Som i en anden stenaldergravning blev der fundet store mængder østersskaller. Det var dog ikke Ertebøllefolkets køkkenmøddinger, men spor efter 16-1700-tallets østersfiskeri i den dengang mere åbne og salte Ringkøbing Fjord, der dukkede op lige under den ensomt forladte trailer på billedet. Vi må forestille os, at de værdifulde skaldyr blev åbnet og konserveret her på stranden, før de blev sendt til fjerne velhavende feinschmeckere.⁴



Christian Ringskou kan kontaktes på cr@levendehistorie.dk

Noter

1. Christian Ringskou: *Købstaden og den nye by – Ringkøbing og Skjern i afhængige og uafhængige variabler 1880-1921*. Ph.d.-afhandling ved Aarhus Universitet/Dansk Center for Byhistorie 2021, s. 115-37; Christian Ringskou: *Ringkøbing 1921. Hardsyssels Årbog 2019*, s. 122-40.
2. RIM5379.
3. Peter Nicolai Frost: *Beskrivelse over Kjøbstaden Ringkøbing*. Ringkøbing 1817, s. 56-57; Carl Lindberg Nielsen: *Ringkøbing Købstads historie*. Ringkøbing 1967, s. 122; E. Heldgaard, B. Sig Jensen & J. Aarup Jensen: *Gamle fabrikker i Ringkøbing 1 – Tobak og papir*. Ringkøbing 1985, s. 9-16.
4. RIM9004. Per Hauge Mortensen & Helle Henningsen: "... et slaugs Fisk kaldis Osterling". *FRAM – Fra Ringkøbing Amts Museer 2004*, s. 80-89.